

Nr 156.

Av herr **Andersson** i Ovanmyra m. fl., angående utredning om stipendier till elever vid lantmanna- och folkhögskolor för vidareutbildning.

Det ligger i sakens natur, att landsbygden måste vara sämre ställd i fråga om utbildningsmöjligheter av skilda slag för ungdomen än städerna och de större samhällena. Så har det alltid varit och så kommer det väl att förbli. Åtskilligt har enellertid gjorts och mycket mer måste göras för att så långt det går utjämna skillnaden och förminska landsbygdsungdomens handikap. Man behöver härvid icke främst tänka på rent teoretisk utbildning, ehuru ojämnheten där är allra störst.

Man läser vackra berättelser om stora män, som voro födda i ett fattigt hem på landsbygden men voro studiebegåvade och »därför gingo studievägen», som det brukar heta, och konstaterar att i vårt land har även den fattige möjlighet att komma till den plats i livet, som passar honom, om också vägen skulle gå igenom den s. k. lärda skolan. Vi ha även icke så få exempel på fattiga landsbygdspojkar, som med hjälp av vänliga medmänniskor lyckats slå sig fram trots tusen och en motigheter. Att därav som så ofta sker draga slutsatsen, att begåvningarna alltid kunna göra sig gällande, hur ogynnsamt de än äro ställda vid utgångspunkten, är dock i hög grad felaktigt och missvisande. I vissa avseenden kan denna slutsats till och med sägas vara mera missvisande nu än för några årtionden sedan. Sagan om den fattige gossen, som kommer till läroverksstaden med ett matsäcksskrin som utrustning för att börja sin skolgång, kan icke upprepas i penninghushållningens tidevarv.

Nu kan det ju inte — och det bör framhållas för att undvika missförstånd — anses önskvärt att locka landsbygdens ungdom att övergiva de praktiska yrkena och kasta sig på långvariga studier med osäkert resultat i samma utsträckning som fallet är i städerna. För flertalet blir det en ganska tröstlös strävan på tjänstemannabanan av olika slag att långsamt kravla sig upp i lönegraderna under ett mången gång tämligen själlöst arbete. Men det är orätt mot utpräglade studiebegåvningar, som skulle kunna göra sig gällande i verksamhet, där långvarig teoretisk utbildning erfordras, att inte få några chanser alls, därför att de råka vara födda på landsbygden litet för långt från staden. I många fall är deras begåvning icke heller av den praktiska art, som fordras för att komma till sin rätt som låt oss säga en modern jordbrukare.

Den största svårigheten för landsbygdens ungdom brukar vara att under den vanliga skolåldern få tillgång till den grundläggande skolundervisning, som

fordras för fortsatt utbildning. Det är i regel fullständigt omöjligt ur ekonomisk synpunkt för mindre bemedlade föräldrar på landsbygden att kosta på inackordering i staden för något av sina barn så många år som fordras för att gå den regelrätta vägen till studentexamen — ungefär lika omöjligt om fadern är hemmansägare eller lantarbetare.

I någon utsträckning har denna svårighet mildrats därigenom att studentexamen som inträdesfordran till högre fackskolor ersatts med krav på kunskaper motsvarande studentexamen i vissa ämnen. Det mest kända exemplet härpå är specialgymnasiet vid Vilans folkhögskola, som meddelar sina elever den skolunderbyggnad som erfordras för inträde vid bland annat lantbrukshögskolan. Ett stort antal landsbygdsungdomar, som icke haft tillfälle att gå den vanliga skolvägen, ha lyckats taga sig fram på detta sätt. Detta system borde kunna tillämpas även på andra områden. Dylik utbildning borde t. ex. normalt kunna räcka till för vanliga universitetsstudier. Fördelen härmed är icke minst, att studierna med åtföljande kostnader icke behöva börja så tidigt. Hemmens möjligheter bli alltid större, när barnen kommit till den åldern att de själva kunna reda sig en smula på egen hand. En kurs i en folkhögskola eller lantmannaskola brukar alltid kunna ordnas på något sätt. Sedan kunna de unga bättre orientera sig, lättare avgöra vad de vilja ägna sig åt, o. s. v. De kunna då också i många fall själva förtjäna ihop en grundplåt till studier.

För att underlätta studierna för ungdomar i »folkhögskoleåldern» borde staten träda till genom att bereda tillräckliga stipendiemöjligheter åt ungdomar, som visat sig lämpliga för och intresserade av vidare studier.

Andra möjligheter kunna även tänkas för underlättande av de grundläggande studierna. Så t. ex. borde studentexamen för privatister kunna uppdelas på ett helt annat sätt än vad som nu sker, vilket skulle innebära en betydande lättnad för dem som icke ha råd att ligga vid kostsamma skolor under längre tid. Studentexamenssakkunniga, som avlämnade sitt betänkande i december 1937, ha i detta avseende framfört vissa förslag, som synas förtjäna beaktande. De sakkunniga föreslogo bland annat en uppdelning av privatistexamen under en period av två år. Underkända vitsord i vissa ämnen skulle kunna få repareras vid en senare examensperiod. Som det nu är får examen göras om, ifall examinanden misslyckas i något mera betydande ämne. Vidare föreslogs möjlighet för privatister att avlägga partiell studentexamen, vilket skulle innebära att en privatist finge rätt att genomgå examen blott i de ämnen, som erfordrades t. ex. för inträde vid en viss fackskola. De sakkunniga ansågo även att åtgärder borde vidtagas för att möjliggöra för privatister att taga studentexamen successivt med ett eller två ämnen i taget för att, när alla ämnen efter den bestämda tidrymden vore klara, erhålla ett samlat studentbetyg. Man förstår vilken lättnad dessa uppdelningar av den grundläggande examen skulle medföra för dem som icke ha råd att helt ägna sig åt studierna eller kanske måste lita till korrespondensundervisning, kompletterad med någon kortare kurs med muntlig undervisning.

En viss förbättring torde de på senaste år startade korrespondensskolorna med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning innebära, men även detta system ställer sig alldeles för dyrt för att mera än ett obetydligt fåtal av landsbygdens ungdom skall kunna begagna sig av detsamma.

Även om man, såsom ovan framhållits, icke kan tänka sig någon verklig utjämning i fråga om utbildningsmöjligheterna mellan stad och landsbygd, böra praktiskt genomförbara åtgärder icke underlåtas. En sådan åtgärd synes vara att genom lämpligt avvägda stipendier underlätta fortsatta studier för sådana elever i lantmanna- och folkhögskolor, som önska skaffa sig utbildning för sina framtida levnadsbanor. Stipendiehjälp bör kunna avse såväl praktisk som teoretisk utbildning.

Här berörda frågor torde böra göras till föremål för närmare undersökning, exempelvis genom 1940 års skolutrednings försorg, för utrönande av de lämpligaste formerna för de åtgärder, som statsmakterna kunna och böra vidtaga.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande stipendier till elever vid lantmanna- och folkhögskolor för vidareutbildning.

Stockholm den 23 januari 1943.

Jones Erik Andersson

i Ovanmyra.

Th. Gardell.

Axel Hansson

i Rubbestad.

Anders Pettersson

i Dahl.

Lars E. Andersson,

Hedensbyn.

C. O. Carlsson

i Bakeröd.

Aron Gustafsson

i Lekåsa.

Osc. Werner.

K. E. Hansson

i Skediga.